

Budai Livia operaénekesnő (mezzo-szoprán) Esztergomban született. Ének tanulmányait a Zeneakadémián végezte. Mascagni: Parasztszületet Lucíciaként lépett fel először az Operaházban 1973-ban. 1977 óta külföldön él. Főbb szerepei: Amneris (Verdi: Aida); Carmen (Bizet: Carmen); Fricka (Wagner: A Rajna kincse, Walkur; Kundry (Wagner: Parsifal); Venusz (Wagner: Tannhásuer); Eboli (Verdi: Don Carlos); Laura (Ponchielli: Gioconda); Judit (Bartók: A kékszakállú herceg vára); Delila (Saint-Saens: Sámson és Delila); Hercegnő (Cilea: Adriana Lecouvreur); Azucena (Verdi: A trubadúr); Ulrika (Verdi: Az álarcosbál); Mrs. Quickly (Verdi: Falstaff); Ortrud (Wagner: Lohengrin); Brangaene (Wagner: Trisztán és Izolda); Heródiás (R. Strauss: Salome); Klütaimnéztra (R. Strauss: Elektra); Dajka (R. Strauss: Az árnyék nélküli asszony); Ada (Berio: La vera storia); Grófnő (Csajkovszkij: Pikk dáma); Szarka néni (Puccini: Köpeny); Madelon (Giordano: Andrea Chénier); Jocaste (Sztavinszkij: Oedipus Rex); Kabanicha (Janacek: Katia Kabanowa); Jezibaba (Dvorak: Ruszalka). Sok oratóriumban és kortárs operában énekelt sikerrel.

– Két hangszerelem van művésznőből. Az egyik egy szólemez, melyen áriákat énekel, a másik a Gioconda, amin Laurát szólaltatja meg. Egyik sem mai felvétel. Egyéb lemezeit is kiadta anno a Hungaroton?

– Igen. Az egyik Schumann: Requiem für Mignon c. zeneműve. A Camerata Hungarica-val is van egy felvételem, a Bártfajújtemény. Meg kell említeni még Charpentier Te Deumát és Liszt Ferenc: Szent Cecilia legendáját is, amit Ferencsik Jánossal vettünk fel. Még huszonkét éves voltam, mikor Vivaldi Stabat Materét vettük fel velem és a Liszt Ferenc Kamarazenekarral. Szintén ezzel az együttesel vették fel Dittersdorf Eszter – oratóriumát, melyben a szólist énekeltem. A Hungarotonon kívül is vannak meg felvételeim. Ilyen a Denon cég által kiadott Mahler 8. szimfónia és a Parasztszületet Gardelivel. Az utóbbi az Eurodisc jelentette meg.

– Az általam említett két lemezen Buda-Batky Liviaként szerepel. Egy ideig férje nevét is használta?

– Igen, de mivel sok embernek nehézséget okozott a Batky név kiejtése, ezért elhagytam a művésznéveimből. Nem mint-ha a Budai nevet úgy ejtenék ki, mint kellene, mert inkább

– *Magánéletben Batkynek vagyok, s húsnéhárom éve élnék boldog, kiegyensúlyozott kapcsolatban.*

– Az egész világot bejárta és patinás operaházakban lépett fel 1977 óta. Külföldön jobban ismerik, mint Magyarországon?

– Ugy gondolom, hogy igen. Míg a '90-es évek végéig rendszeresen és nagy sikerrel énekeltem a világ nagy operaházaiban, addig Magyarországon nekem kellett könyörögnöm, hogy énekelhessek. Két szerep volt, amire külön felkérésem volt az Operaház hajdani direktorától, Gyóriványi-Ráth Györgytől, az egyik a Pikk dáma grófnője; a másik pedig a Chenier Madelonja. A korábbi magyarországi gálaelőadásokat nekem kellett kijárnom. Nagy sikerem volt ezekkel. A gálákkal főleg azoknak akartam örömet szerezni, akik szerettek volna hallani, látni a színpadon, de nem tudtak szabadon utazni a nagyvilágban a '80-as években. Sajnos most megint nem hívnak szerepekre, így a várt 35 éves jubileumi előadásom is elmaradt. Ez nagyon fájt nekem, de mára belefáradtam a könyörgésekbe. Nyugtáztam magamban, beletródtam, hogy nem kellek a hazai zenei vezetőknek. Pedig azért is lenne jó a Magyar Állami Operaházban énekelni, mert idős édesanyám már csak akkor láthat színpadon, ha ott lépek fel.

– Menjünk vissza az időben. Tudommal anyai nagyapja gyönyörűen zongorázott. Innen az indítatás?

– Valószínűleg tőle örököltem tehetséget. A családban egy ideig mindenki amatőr szinten muzikált. Anyu zongorázott, nagybátyám hegedült, s a nővérem énekel.

– Édesapja építész volt, majd útépitő mérnök. Ő is kedvelte a zenét?

– Apukámnak két nagy kedvence volt: Verdi és Wagner. Amikor esténként a nővéremmel tanultunk, a másik szobából beszűrődött a Tannhäuserből a Dal az Esthajnalcsillaghoz, vagy a Trubadúr Strettája. Szüleim kikapcsolódásként klasszikus zenét hallgattak a lemezjátszóban. Ezekből a régi, „kemény” lemezekből emlékként ma is őrzök néhányat. Akkoriban még nem is remélte apukám, hogy énekesnőként bejárnom majd a világot, s az lesz a kenyerkeresetem, ami a hobbim is.

– Meg lehetett élni az '50-es években az útépitésből?

– Elég jól meg lehetett ebből élni. Ennek köszönhetően anyukám, míg kicsik voltunk, otthon maradt velünk. Csak később ment vissza dolgozni. Így harmonikus, nyugodt életünk volt. Most a dolgozó nők rohannak haza a munkából, hogy otthon mossanak, főzzenek, takarítsanak, s nincs idejük a pihenésre. Apukám vállalata sokszor nyereséges volt, így extraprémiumokat hozott haza. Így mehetett el anyukám Abbázilába nyaralni, s akkoriban vettük első televíziókészülékünket. Nagyon jó légkörben nevelkedtem, s édesapám minden pénzt családjára boldogulásra költötte. Nagyon jó apa és ember volt.

– Művésznő Esztergomban született, de néhány év múlva már Szolnokon lakhat. Miért kellett elköltöznöd?

– Igaz, édesapám építészmérnökként végzett, de akkoriban nem volt szükség oly sok építészre. Ezért áttált az útépitésre. Akkoriban építettek az utakat a volt Szovjetunió felé áruszállítás céljából. S mi meg rendszeresen költöztünk egyre keletebbre. Esztergom után Szolnok, majd Nyíregyháza lett a lakóhelyünk. Azzal viccelődünk otthon, hogyha apu nem megy nyugdíjba, akkor Záhonynál kötünk ki.

– Azért más kultúrája volt/van Esztergomnak, Szolnoknak és Nyíregyházának...

– Sajnos alig vannak emlékeim Esztergomról vagy Szol-

kon már kertes házban laktunk. Az általános iskolát majd Nyíregyházán kezdtem és ott is érettségiztem le.

– Milyen emlékeket őriz gyermekkorból?

– Nagyon kellemeseket. Biztonságban éltünk, jó iskolákba jártam, s a zenei képzés is kiváló volt. 1968-ban kezdtem el Nyíregyházán énekelni tanulni. A hajdani barátaim közül néhányan még most is tartom a kapcsolatot. A város peremén lévő Sóstó pedig ideális volt strandolásra, sportolásra.

– Meglepődve olvastam az egyik újságban, hogy csak az egyik szüremre lát. Ez mennyiben befolyásolta gyermekkort, illetve a színpadon nem volt-e kényelmetlensége emiatt?

– Azért is kezdtem el édesanyám ötletére táncolni, hogy erősödjön a biztonságérzetem. Abban az időben el is hallgattam azt, hogy látássérült vagyok, nehogy hátrányos szarmazzon ebből. Nem voltak patrónusaim, így mindig saját tehetségemre voltam szorulva. Igaz, Debrecenben megoperáltak, hogy ne legyenek kancsal, de a látásomat már nem lehetett visszahozni. A pódiumokon és a színpadon nekem külön kell figyelnem a karmesterre, s ügyeskednem kell, hogy senki ne vegye ezt észre, s bizony néha nagyon vakít a színpadi lámpa. Nem tagadom, hogy néha kisebbségi érzésem is volt azért, mert csak egyik szememre látok. Harminchat éve vezetek autót, s eddig – lekopogom – nem volt balesetem. Nem volt egyszerű vezetnem, mert nincs térlátásom, ám ebbe is belejöttem. Sokszor humorral csapom el a dolgot; s azon gondolkozom, milyen lehet két szemmel látni ugyanazt a dolgot, amikor egyetlen is lehet...

– Ha már itt tartunk: művésznő szokta olvasni a magyarországi lapokat? Vagy interneten a híreket? Ugyanis ott tartunk, hogy a jelenlegi hormány 50 millió forintot akar adni a költségvetésből éves működésre a Vukok Szövetésének. Mi erről a véleménye?

– Sokszor olvasom az otthoni híreket, de erről én beszélni nem először. Ez igen alacsony összeg. Segíteni kell a vak embereknek, mert szörnyű lehet sötétben élni egy életen keresztül. A világban olyan sok csodálatos dolog van, amit érdemes látni.

– Térjünk vissza pályájához. Gyermekkorában mi akart lenni? Énekesnő vagy balerina?

– Balerina sosem akartam lenni, csak balett-tanár. Nagyon szerettem gyerekekkel foglalkozni. Régebben koreográfiákat is készítettem. Sajnálom, hogy azokból az időkből nincs videófelvétel. Pedig az egyik év végi vizsgán, amit a Móricz Zsigmond Színházban tartottak, nagy sikerrel táncoltam el pl. a Hatyú halálát.

– Ujra, a fődarabban a Kémi tud-e-on tünt fel 1968-ban?

– Igen, részt vettem a versenyen, s a második helyezést értem el a kategóriában. Ezt követően vettek fel a Zeneakadémiára. Elég simán indult a pályám, diploma után szerződöttem az Operaház magánénekesnek.

– Még Magyarországon élt, amikor 3 év alatt igen sok versenyt nyert. Mesélne ezekről, a hazai díjakról?

– Sikerrel szerepeltem a Kodály-versenyen, majd az Erkel-versenyt nyertem meg. Akkor az volt a szerencsém, hogy nemzetközi zsűri volt. A magyar zsűritagok ugyanis mást helyeztek előtérbe.

– Sok díjat nyert, de mégis 1977-ben elhagyta Magyarországot. Kalandvágyból? Vagy nem kapott hangjának megfelelő szerepeket?

– Itthon igen kis szerepeket kaptam. Az első a Parasztszületet Lucia mamájá, a zeneileg kiváló előadásokat az őn édes apja vezényelte. Fura volt, mert huszonevesen kellett anyai csókot adnom az idősebb tenoroknak. A szófiai énekszerenyen pedig azért nem nyertem – pedig pontozással én álltam az első helyen –, mert a magyar zsűritag féltékenységből megtiltotta, hogy az általam jónak látott szerepet énekeljem el. Nem lehettem Carmen, pedig úgyesen táncoltam és kasztanyettáztam is, hanem Amnerist kellett énekelnem minden színpadi rutin nélkül, nekem, a kezdőnek. Így a bolgár Ghena Dimitrovanak, aki akkor már befutott énekesnő volt, sikerült engem „leénekelnie” a színpadról. Aztán később sokat énekeltem vele a világ különböző operaházaiban, s ilyenkor viccelődünk az első találkozásunkon, mikor még riválisok voltunk. Történt, hogy a Szombathelyi Szimfonikusok vendég-szereplésével Grazban, 1976-ban Verdi Requiemjét adtuk elő. S akkor én titokban felutaztam Bécsbe előénekelni, s rögtön szerződöttem. Majd az Interkoncertnél megkérdeztem: mi lenne, ha felöldre szerződök. Erre azt a választ kaptam, hogy nem lehet, mert itthon van rám szükség. Itthon? Amikor csak kis szerepeket kapok? Meg kell említeni, hogy a szófiai versenyek volt azért hozadéka is. Sok külföldi meghívást kaptam, s így kint – még végleges elutazásom előtt – énekelhettem Azucenát, Carment és Amnerist, míg itthon ezek a szerepek szóba sem jöhettek.

- Nem engedélyel mentek ki, hanem disszidáltak. A távollétben még börtönre is ülték.

- Az előbbi okok miatt döntöttünk az engedély nélküli távozás mellett. Apukámnak pont abban az évben volt egy kisebb agyvérzése, s attól félttem, már nem láthatom többet ebben az életben. Ő áldását adta a tervemre, s tudta, hogy megtalálom számításomat. Valóban kaptam 2 és fél év bűntetést. Szegény szüleim báatosan olvasták a Markóban az erről szóló végzést. Nem remélték akkor, hogy viszontlátják lányukat.

- *Tehát, ha visszatért volna Magyarországra, akkor lecsukják.*

- Igen, s ezért nem is tudtam hazamenni édesapám temetésére. Kölnben, a konzulátuson kérelmeztem, hogy nem kaphatok beutazási vízumot. Később tudtam meg, hogy megvolt az engedély, de hiába, mégsem mehettem haza...

- *Szülei azért később meglátogathatták?*

- Édesapámnak volt egy jóakarója, aki akkor igen magas pozícióban dolgozott. Elintézte, hogy 1979-ben kijöhessenek hozzám a szüleim. Akkoriban a müncheni operaházunk voltam a tagja. Szüleim pedig láthattak a színpadon, mint Amnerist, Plácido Domingo partnereként. Édesapámék számára ez elégtél volt. Látták: helyesen cselekedtek, mikor kiengedtek. Annak is örültek, hogy a magyarság jó hírért öregbíthetem a világot. Édesapámék ezt követően sokszor utaztak velem városról városra. Megcsodálhatták Velencét, Firenzét, Nápolyt, Párizst és Brüsszelt. Apukám tragikus halála után édesanyám egyedül kísért végig útjaimon. Édesanyám a mai napig büszke rám, s én hálával tartozok neki, hiszen ő egyengette utamat.

- *Gondolom, nem egyik napról a másikra hagyta itt csapat-papot a férjével. Volt arra igéret, hogy az NSZK-ban szerződjenek?*

- Igen, s egy éven át titokban készülődtünk, nehogy valaki itthon megtudja szándékunkat. A gelsenkircheni színházban pedig csak annyit tudtak, hogy egy hölgy fog érkezni a keleti blokkból. Nagyon rizikós volt a helyzet, mert ha kiderül bármi, akkor börtönbe zárnak.

- *Könnyen beilleszkedett az új környezetbe?*

- Egy szót sem beszéltem eleinte németül, csak franciául tudtam cseverészni. Az első ottoni premiciéren Ebolit énekeltem a Don Carlosból. Szerencsére Ingmar Bergman rendező asszisztense, Jarvafélt beszélt franciául. Majd gyorsan megtanultam németül, s a mai napig ezt a nyelvet használom a legjobban, s a legtöbbet a másik négy mellett.

- *Sok országban, és sok nyelven énekel már. Fontos, hogy egy énekes jól ismerje azt a nyelvi közeget, amiben énekelnie kell?*

- Feltétlenül. Egy bel canto-operánál még hagyján, ha nem beszéljük jól az olasz nyelvet, mert hétköznapi érzelmekről van szó gyönyörű zenei kontóson. De egy Wagner-zenedrámánál már nem jó, ha csak bemagoljuk a német szöveget. Ott érteni kell még a mögöt-

Plácido Domingo partnereként Berlinben, Ponchielli Giocondájában

tes tartalmakat is. Wagner szövege nagyon nehéz és gyönyörű. Ha valaki nem érti, nem lenne szabad énekelnie. A Kékszakállút sokan éneklük külföldön úgy, hogy fogalmuk sincs: mit énekelnek, s a költői képeket sem értik meg.

- *Sok híres nyugati sztárral énekelhetett együtt. Így Domingóval, Caballéval, Sherill Milnes-sel, Bergonzival, Mirella Frenivel, Jose Carrerassal, Pavarottal, s még sorolhatnám. Kéhez köti a legjobb emléket?*

- Az ön által felsorolt sztárok egy kivétellel rendezés és jó kollégák voltak. Jólán van, akit megbotránkoztattak a kijelentésemmel, de a kivétel: Pavarotti. Ő fantasztikus énekes volt, de a végtelékig egoista. Csak ő számított a színpadon, s ezért mindent megtejt, hogy kollégái helyzetét megnehezítse. Azt nyíltan kijelenthetem, hogy nagyon szerettem Domingóval dolgozni, ő volt a leghumánusabb kollégáimhoz.

- *Jelenleg hol él? Kanadában vagy Belgiumban?*

- Kanadában, egy gyönyörű tó partján. Belgium lakásomat csak akkor használom, ha Európában vagyok, azt szoktam mondani viccesen: az az én európai gardróbom. Sokat énekel Belgiumban is, így évente legalább egyszer ott is tartózkodom.

- *Olvastam, hogy Montréalban magyar bálók rendeznek, sőt létezik vagy létezett egy magyar nyelvű újság is. Ez erősíti a hinti közösségi életet?*

- Már a '60-as évek óta évente rendeznek bált a montreali magyarok. Ezek a sikeres összejöveteleken még miniszterek is megfordultak, sőt a későbbi miniszterelnök, Pierre Trudeau is meglátogatt minket. A kanadai magyarok között erős az összetartás. Sokáig működött a montreali magyar újság, de már csak interneten olvasható. 2001-ben a mont-

reali Place des Artsban adtam jótékonyági koncertet az újság megsegítésére.

- *Magyarországra beáramlott a globalizmus a maga vadhajtásaival. „All a hajszá, áll a bál a pénz körül.” Ezt én gondolom korábban Nyugaton tapasztalhatta...*

- Magyarországon nagyon gyorsan belejötték az emberek a pénzhajzásba, s többen erkölcsstelen módon gazdagodtak meg. Az önzértes és tisztességes emberek pedig sosem lesznek milliomosok sem Keleten, sem Nyugaton, ahol a meggazdagodás hátterében legtöbbször egy „kicsi disznóság” áll.

- *Mikor léphetett fel újra magyar színpadon?*

- 1986-ban. Mikó András, az Operaház főrendezője kint volt a savonlinnai fesztiválon, ahol Ebolit énekeltem. Éveken át jómagam voltam a sztárvendége ennek a fesztiválnak. A rendezvény igazgatója megkérdezte Mikótól: mikor léphet fel Lívia Pesten? A főrendező azt felelte: amikor szeretne. Így jött létre '86 decemberében az a magyar Don Carlos-előadás, melyben Ilosfalvy Róbert, Tökody Ilona, Kovács Pál, Polgár László és Begányi Ferenc voltak a partnereim. Remek szereposztás volt.

- *Nemrég a grófnőt énekelte az Operaházban Csajkovszkij Pikk dámájából. Akkor láthatta a magyar valóságát. Ön szerint az tehetséges magyar művész, operaténés megtalálhatja-e úthon a számításait?*

- Nem hiszem, mert Magyarországon nem jött létre egy erős magánmecenatura. A frissen meggazdagodottak nem támogatják adományokkal a művészetet. Ezért állandó társulatok szünnek meg, s vendég szereplésekből megélni pedig sok szerencse kell.

- *Még mostanában is énekel, sőt bortárs operákban: A XIX. sz. végén Verdi horvátnak számított, de még most is jászusság műveit. A mostaniak is megérik 100-150 éveset?*

- Erre rövid a válaszom: nem.

- *Mi a titka annak, hogy megtartotta hangját? A technika? Az is szerencse, hogy az altok „beleöregedhetnek” egy-egy szerepbe.*

- A mezzo-szopránok és az altok szerencsések, mert a hercegnők és a királylányok után - idősebb korban - énekelhetnek boszorkányokat, anyákat, nagymamákat. Vannak olyan szerepek, melyekre azt mondják, hogy „hangrombolók”. Ilyen az Aida Amerise, amit eddig kétszázötvenszer, s az Ebolit, amit kétszázhuszonötöszer énekeltem. Tudtam, hogy szükségem van szünetekre, pihenésekre. Tehát karbantartottam a hangom. Ennek köszönhetően, hogy 36 év éneklés után is a pályán vagyok. Nem hiszem, hogy mindig is tökéletesen énekeltem, de volt egy olyan kisugárzásom, ami megfogta a közönséget. Nem bábként álltam a színpadon, hanem el tudtam hitetni azt, amit énekeltem. Még azt is megtettem, hogy megkérdeztem az orvosokat: milyen mozdulatokat végez, aki szívgérsöt kap. Az Andrea Chenier vak Madelonjának alakítása előtt pedig azt figyeltem, miként

mozgatták kezüket és fejüket a látásértült emberek. Érték kellemetlenségek is az életben az áriák utáni és a függöny előtti megláskor hallható orkánszerű bravózások színt a mennyekbe röptettek. Többször megláskor lasztottak a közönség kedvencének, ez a típus a „Star des Abends”.

- *Nálunk divattá vált a modern rendezés. Könnyen rávehető a modern koncepcióra?*

- A '80-as években sok modern rendezést vettem részt, s ha valakinek jó koncepció volt, s azt ki is vitelezte, akkor nem volt kérésom ellene. A antwerpeni Aida, a firenzei Hoffmann meséi és a brüsszeli Trubadúr berlini Végzet hatalma szenzációs volt. A vizsvont valaki csak újat akar, s ezzel kifacsas a zseniális darabot, annak ellene vagyok.

- *Tudommal ez a dolog, a hagyományoktól való elrugaszkodás, Németországból jött...*

- Igen. Elszaladt a modern rendezésekkel. Lassan már tornamutatványokat kell bemutatnunk egy-egy ária alatt. Ez nagyon megnehezíti az éneklést. De vannak jó, modern rendezések, ilyen volt a múltkorai brüsszeli Ruzsalka, amiben szerep szerint a boszorkányt énekeltem. A rendezés szerint nem voltam boszorkány, hanem nagyvilági dáma, de volt értelme az elképzelésnek.

- *Egy határon túli magyar újságban olvastam, hogy festőművészként is sikeres. Mi készítette arra, hogy ecsetet vegyen a kezébe?*

- Két hónapon át Japánban turnézunk, ahol a Tannhäuser Vénuszát énekeltem a hamburgi opera vendégjátékán, s rettenetesen elfáradtam. Pihenésre vágytam, teljes kikapcsolódásra, s valami olyan elfoglaltságra, amelynek semmi köze sincs a zenéhez. A televízióban láttam egy festőt, aki megmutatta, hogy milyen egyszerű festeni. Arra gondoltam: miért ne próbáljam ki. A szomszédiségünkben éppen kiárusították egy festékkészlet készletét, s gondoltam, megpróbálkozom ezzel, hiszen kanadai otthonomból gyönyörű a panoráma. Most kinéze az ablakon látom, hogy az „Indian sommer”, a vénasszonyok nyara színei milyen csodálatosak. A kanadai juhar gyönyörű, egyedi piros színe.

- *Tanítással is foglalkozik?*

- Nincs rá időm. Felelőtlenségnek érzem azt, hogy valakinek elvállaljam az énekkutatását, aztán 3-4 hónapra elmenjek vendég szereplni. De ha valaki szakai tanácsot kér tőlem, akkor rendelkezésére.

- *Nagyon sok szerepet elénekel már. De ha jól tudom, a Bánk Gertrúdjá kimaradt. Milyen szerep-almai vannak még?*

- Az ön által említett Gertrúdot szívesen énekelném, ahogy Kotselnyickát a Jenűfából. Vannak olyan szerepek, amiket szopránok énekelnek, pedig mezzóknak kéne, ez is egy probléma. De nem panaszkodhatom: sok jó szerepet énekeltem eddig, s remelem, a jövőben is szép élményeket nyújthatok a világ operabaráitainak.

Medveczky Attila